

LAPSI – JA NUORISOEURO
LEMPÄÄLÄN KUNNASSA

NUORTEN
OSALLISUUSHANKE
2003–2007
OTA OSAA!

nupon keko

Sisällys

1.	Yleistä	3
1.1.	Toimintaa osallisuushankkeen myötä	3
1.2.	Lempäälä kasvukuntana	3
1.3.	Pelastakaa edes Lempäälä – lasten ja nuorten kuntataloutta maallikolta maallikolle	3
2.	Ajatuksia taustalta	4
3.	Työskentelymalli Lempäälän tapauksessa	4
3.1.	Vastuiden määrittely	5
4.	Kartoitus lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista	6
4.1.	Rajaukset	5
4.2.	Menot vastualueittain	7
4.3.	Yksityiskohtia, voimavarojen käyttö	8
5.	Johtopäätökset ja haasteet	14
6.	Tiivistelmä	17

Versio 27.4.2005

NUPON KEKO

Nuorisopolitiikan ketjukolari – Nupon keko on Lempäälän kunnan toimenpideohjelma nuorten osallisuuden edistämiseksi vuosina 2003-2007

1. Yleistä

1.1. Toimintaa osallisuushankkeen myötä

Nuorisopolitiikan ketjukolari – Nupon keko on Lempäälän kunnan toimenpideohjelma nuorten osallisuuden edistämiseksi vuosina 2003-2007

Nuorisopolitiikan ketjukolarilla tavoitellaan tilannetta, jossa kunnan toiminnot, projektit ja muut käytettävissä olevat resurssit ovat tehokkaasti käytössä ja hyvät toimintatavat ovat vakiintuneita.

Keskeiset toimintamuodot ovat olleet ”Joustava lisäluokka – uudenlaista suuntaa omaan elämään” ja ”Nuorisokahvila nuorten omana toteutuksena – kykyä ja intoa löytyy”. Lisäksi on panostettu eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön, otettu käyttöön www.enter.fi -nettisivut ja tehty montaa muutakin monituista. Toimintojen kehittäminen jatkuu edelleen.

Seuraava askel on kiinnittää huomiota lasten ja nuorten toimintaan laajana kokonaisuutena. Tavoitteena on selvittää kokonaisuutena kunnan lapsiin ja nuoriin kohdistamat voimavarat kokoamalla ns. Lempäälän lapsi- ja nuorisobudjetti. Työskentelyyn liitetään lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivitys, palveluiden laatusuosituksia sekä uusien välineiden tuominen erityisesti lasten ja nuorten osallistumiseen.

1.2. Lempäälä kasvukuntana

Lempäälä on voimakas kasvukunta. Sen väkiluku on kasvaa n. 2 % vuodessa vuosittaisen lisäyksen ollessa keskimäärin 300 uutta kuntalaista. Vuoden 2004 lopussa väkiluku oli 17.733 asukasta.

Vuoden 2010 lopussa väestöennuste on yhteensä 20050 asukasta.

Lasten ja nuorten osuus (0-24 –vuotiaat) on n. 34 % kunnan asukasluvusta. Ennusteen mukaan eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa, mutta muuttovoiton ansiosta ikärakenne ei vanhene, koska muuttajat ovat yleensä lapsiperheitä tai muita työikäisiä.

Voimakkaana kasvukuntana myös lasten ja nuorten palvelut ovat haaste Lempäälän kunnalle. Erityisesti laajennustarpeita on koulutoimessa, päivähoitossa, sosiaalitoimessa ja terveyskeskuksessa.

1.3. Pelastakaa edes Lempäälä – lasten ja nuorten kuntataloutta maallikolta maallikolle

Lempäälän lapsi- ja nuorisobudjetin kartoitukseen ja analysointiin on ansiokkaasti osallistunut tutkija Petri Paju Nuorisotutkimusverkostosta.

Julkaisu ”Pelastakaa edes Lempäälä – lasten ja nuorten kuntataloutta maallikolta maallikolle” lähestyy lasten ja nuorten kuntataloutta laajemmasta näkökulmasta kuin kunnan sisäinen selvitys ”Lapsi- ja nuorisoeuro Lempäälän kunnassa”.

Julkaisuja voi (ja kannattaakin) lukea myös rinnatusten.

2. Ajatuksia taustalta

Kunnan toiminnassa lapset ja nuoret ovat monen eri hallintokunnan piirissä. Työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen tehdään monella taholla. Toiminnalla haetaan yhteen ne hallintokunnat jotka järjestävät lasten ja nuorten palveluja, nyt osittain erillään toisistaan.

Nuorten osallisuushankkeen tavoitteena on lapsi- ja nuorisopolitiikan toteuttaminen yli sektorirajojen. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman laadinta (hyväksytty 2001) on tuonut hyviä kokemuksia eri sektoreiden ja toimijoiden työn sitomisesta yhteen.

Lapsi- ja nuorisobudjetin kokoaminen on uusi tapa lähestyä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa toimintaa. Selvitystyön myötä kootaan tietoa lasten ja nuorten palveluista ja niiden vaatimista panostuksista. Yhteistyön kehittämiseksi syntyy uutta tietoa, myös kunnan suuntaamaa toimintaa lapsiin ja nuoriin voidaan arvioida laajemmasta näkökulmasta käsin.

Lasten ja nuorten palvelut tulevat arvioitua laaja-alaisesti ja yhteismitallisesti. Kun lapsiin ja nuoriin liittyvää tietoa, toiminnan kehittämisen vaatimaa tahtoa ja lopullisesti palvelut määrittävät resurssit yhdistetään, tuloksena on näkemys lapsiin ja nuoriin suunnattavien palvelujen kehittämisestä.

Työn innoittajana on osaltaan ollut Turun kaupungin palvelutoimen sektorin eri aloilta koottu kartoitus lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista (Turun lapsi- ja nuorisobudjetti 1999 ja päivitys 2002). Turun toteutusmalliin kävivät tutustumassa Erkki Häkli ja Petri Paju kesällä 2004.

3. Työskentelymalli Lempäälän tapauksessa

Työskentely edellyttää tiivistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta lasten ja nuorten palveluja tuottaviin tahoihin. Lempäälän toteutusmallissa asiaa on kypsytetty lähes koko osallisuushankkeen toiminta-ajan verran (valmistelu alkoi jo vuonna 2002 ja hanke käynnistyi vuonna 2003). Suunnitelmia, hahmotelmia ja perusideaa pyöriteltiin ohjusryhmässä, lautakuntakäsittelyissä ja viranhaltijoiden välisissä neuvotteluissa.

Toiminnassa on panostettu sisäiseen tiedonvälitykseen ja avoimuuteen osa-alueiden työstämisessä ja kokoamisessa. Työn käynnistämiseksi hyväksyttiin suunnitelmat eri lautakunnissa, kunnanhallituksessa ja johtoryhmässä.

Toteuttamisvälineinä käytettiin kyselyä, haastatteluja sekä erilaista lähdeaineistoa.

Tuloksena on saatu kartoitus lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista. Pelkkä kartoitus ei vielä aikaansaa mitään, vaan selvityksen kanssa palataan uudelleen ruohonjuuritasolle ja ryhdytään hakemaan yhtymäkohtia eri hallintokuntien välille lapsiin ja nuoriin käytettävistä euroista Lempäälän kunnassa.

Lukujen (eurojen) kehitystä valituilla kriteereillä ja laskentakaavoilla voidaan seurata helposti tästä eteenpäin.

Työskentely jatkuu päivittämällä lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma, valitsemalla mittarit ja indikaattorit ja kehittämällä osallistumisen välineitä. Kun nämä yhdistetään lapsi- ja nuorisobudjettiin, saadaan kokonaistulos, joka antaa suuntaviivat lapsiin ja nuoriin liittyvälle toiminnalle seuraavaksi valtuustokaudeksi.

3.1. Vastuiden määrittely

Toiminnan **käynnistämisvastuut määriteltiin seuraavasti** (toteuttaminen hoidetaan laajalla rintamalla yhteistyöhankkeena):

- lapsi- ja nuorisobudjetti (Nupon keko –ohjausryhmä)
- lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivitys (valmisteleva virkamiestyöryhmä, foorumit)
- laatusuositus/indikaattorit (johtoryhmä, Nupon keko –ohjausryhmä)
- osallistuminen ja vaikuttaminen (nuorisopalvelut, opetuspalvelut, Nupon keko –ohjausryhmä)

Nupon keko –hankkeen koordinaattorin tehtävänä on eri toimintojen yhteensovittaminen. Keskeistä tiettenkin oli, että Lempäälässä oli valmiina osallisuushankkeen ohjausryhmä, joka työsti asiaa eteenpäin. Valtuustokauden vaihdos toi muutoksia myös ohjausryhmän kokoonpanoon, mutta työskentely jatkui ilman suurempia hankaluuksia. Vastaavan vetovastuun voi ottaa muukin ryhmä, joka kokee asian omakseen.

Toiminnan edetessä vastuut tulee määrittää tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin.

Toiminnan tuloksista tiedotetaan laajasti Lempäälän kunnan sisällä.

Lisäksi yhteistyössä valtakunnallisen Nuorten Osallisuushankkeen kanssa huolehditaan tulosten levittämisestä muille osallisuushankepaikkakunnille sekä laajemmin jakamalla aineistoa.

4. Kartoitus lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista

Lempäälässä ei ole aiemmin tarkasteltu yhtenä kokonaisuutena lasten ja nuorten palveluihin kohdistettuja määrärahoja. Työtä valmisteltiin vuoden 2003 tilinpäätöksen lukujen pohjalta. Valmistumisajankohtana on ollut käytössä jo vuoden 2004 tilinpäätökseen pohjautuvat luvut, joten luvut on päivitetty vuoden 2004 mukaisiksi. Rinnalla on vastaavasti arvioitu 2005 talousarvioon perustuvat luvut.

Kartoitus pohjautuu jälkikäteen suoritettuun menojen tarkasteluun. Tällä tavalla on saatu arvio siitä kuinka suuri osa eri hallintokuntien menoista kohdistuu nimenomaan lapsiin ja nuoriin.

4.1. Rajaukset

Yleisinä määrittävinä tekijöinä on pidetty:

- menot ovat bruttomenoja
- selvitetään käyttötalouden menot (investointimenoja ei lasketa)
- ikärajoituksena on 0 – 24 –vuotiaat lapset ja nuoret

Menojen laskennassa on noudatettu seuraavia periaatteita (kukin hallintokunta on määritellyt itselleen parhaan tavan):

- toiminta kohdistuu kokonaisuudessaan lapsiin ja nuoriin = 100 % menoista mukana (esim. nuorisopalveluissa)
- toiminnasta tietty osa kohdistuu lapsiin ja nuoriin, arvioitavissa esim. prosentteina = xx % menoista mukana (esim. liikuntapalveluissa)
- lasten ja nuorten osuus näkyy asiakaskäynteinä tai muina suoritteina ja laskettavissa yksikköhintana = xx * yksikköhinta (esim. terveyspalveluissa)

Ensimmäistä kertaa tehtävänä työnä on ollut tarpeen määritellä muitakin rajoituksia. Hallintoon yleensä käytetyt määrärahat ovat saaneet olla rauhassa, jos toiminta ei suoraan kohdistu lapsiin ja nuoriin. Siksi pä yleishallinnosta, toimistopalveluyksiköstä, toimialojen hallinnosta ja vastaavista ei ole lähdetty kaivamaan edes sitä 34 %:n osuutta.

4.2. Menot vastuualueittain

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat menot

Kunnan käyttötalousmenot vuonna 2004 olivat 64,4 miljoonaa euroa. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaksi on määritelty 28 miljoonaa euroa eli 43 % kunnan menoista.

Vuoden 2005 talousarvioluvuista arvioituna lapsiin ja nuoriin kohdistuu 45 % kunnan menoista.

Bruttomenot vastuualueittain			
	TP 2004	TA 2005	
Yleishallinto			
- keskushallinto	5.000 €	5.000 €	
- työllisyys	786.000 €	806.000 €	
- huoltopalveluyksikkö/siivous	915.000 €	983.000 €	
- huoltopalveluyksikkö/ruokahuolto	1.519.000 €	1.598.000 €	
Sosiaali- ja terveystoimi			
- kansanterveystyö	874.000 €*	860.000 €*	
- erikoissairaanhoido	1.522.000 €	1.599.000 €	
- lasten päivähoido	6.817.000 €	7.328.000 €	
- perhetyö ja toimeentuloturva	1.777.000 €	1.957.000 €	
- vammaispalvelut	289.000 €	314.000 €	
Sivistystoimi			
- esi- ja perusopetus	9.967.000 €	10.964.000 €	
- lukiokoulutus	1.070.000 €	1.138.000 €	
- opetuksen osto- ja myyntipalvelut	126.000 €	123.000 €	
- aikuiskoulutus	9.000 €	9.000 €	
- kirjastopalvelut	163.000 €	180.000 €	
- vapaa-aikapalvelut	557.000 €	624.000 €	
Tekninen toimi			
- tilatoimi	1.638.000 €	1.708.000 €	
Yhteensä	28.034.000 €	30.196.000 €	

* hammashuollossa tapahtunut painopisteen muutos 2004-2005, 2005 painotus aikuisiin

4.3. Yksityiskohtia, voimavarojen käyttö

Seuraavassa on arvioitu yksityiskohtia lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista. Samaten on tuotu esille tietojen kokoamisessa käytetyt laskentaperusteet.

Yleishallinto

Yleishallinnon osalta on erityisesti huomioitu avustukset (pitää sisällään 4H-yhdistyksen toiminta-avustuksen) työllistäminen (Monitoimikeskus, työllistämistoimenpiteet, nuorten kesätyöpaikat) ja huoltopalveluuyksikkö (tuottaa kunnan siivous- ja ruokapalvelut).

Monitoimikeskus järjestää työllistämisen-, työharjoittelu- ja työkokeilupaiikkoja, koulutusta ja kuntouttavaa työtoimintaa. Kunnan työllistämistoimenpiteet järjestetään toimialojen todellisen tarpeen mukaisesti siten, että ensisijaisesti huomioidaan pitkäaikaistyöttömät ja nuoret.

Työllistämisen volyymi oli vuonna 2004 45 henkilötyövuotta, joista 22 kohdistui alle 25-vuotiaisiin.

Vuonna 2004 nuorten kesätyöpaikkoihin tuli 250 hakemusta, joista valittiin 65 työntekijää neljäksi viikoksi (2005 70 kesätyöpaikan varaus).

Lisäksi vuositasolla kunnassa on n. 250 työharjoittelusuhdetta.

Huoltopalveluuyksikön siivoustoiminnasta 89 % kohdistuu lapsiin ja nuoriin (päiväkodit, koulut, nuorisotalot, kirjastot, urheilupaikat). Kirjastojen ja urheilupaikkojen kuluista on laskettu 50 % lapsiin ja nuoriin kohdistuviksi, muista kiinteistöistä 100 %).

Ruokahuolto tuottaa ruokapalvelut päiväkoteihin ja kouluihin.

Laskentaperuste: Monitoimikeskuksen toiminnasta 70 % kohdistuu nuoriin, siivoustoiminta arvioitu kohteittain, ruokahuolto talousarviokirjausten perusteella.

Sosiaali- ja terveystoimi

Sosiaali- ja terveystoimen osalta erityisesti huomioitu kansanterveystyö, erikoissairaanhoido, lasten päivähoito, perhetyö ja toimeentuloturva ja vammaispalvelut.

Kansanterveystyön toiminnassa painotetaan avohoitoa ja ehkäisevää työtä. Yleisesti Lempäälässäkin voidaan arvioida että 70% lapsista ja nuorista voi hyvin, 5-10% on jo tuen piirissä, 5-15% lapsista ja nuorista on ns. harmaan huolen alueella, johon ryhmään kohdistetaan erityisesti ehkäisevän työn tukimuodot.

Neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa kohdataan kaikki lapsiperheet, opiskelijaterveydenhuollossa lähes kaikki ikäluokan nuoret. Palvelujen käyttöön on matala kynnyks. Terveystoimijalla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin, fyysisten ja psykososiaalisten ongelmien ehkäisyyn tai puuttua ongelmiin nopeasti.

Toiminnan runkona on lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon valtakunnalliset suositukset. Laatu seurataan tulostavoitteiden mukaisesti, esim. palvelujen saavutettavuus, asiakaspalaute, erityistuen jakautuminen, yhteistyön toteutuminen, käypähoitosuosituksien sovellukset jne.

Perheen tukeminen kysyy aikaa, mahdollisuutta kuunnella kysellä ja keskustella ,jokaisen perheen omia vahvuuksia hyödyntäen tarvittaessa yhteistyössä sosiaalityön, päivähoidon ja oppilashuollon kanssa.

Laskentaperusteet: neuvola-kouluterveydenhuolto, tk-psykologin työ, osuus väestövastuisesta sairaanhoidosta n 10% ja hammashuollosta n 25%

Kunnan **erikoissairaanhoidon** ostot lastenlinikassa, lasten kotisairaalassa tai tehohoidossa. Synnytykset, n. 220 lasta syntyy vuosittain. Muutos lyhytjälkihoitoiseen synnytykseen on alkanut v. 2004 alusta ja kysyy jatkossakin lisääntyvässä määrin perusterveydenhuollon voimavaroja kotikäynteinä.

Lasten- ja nuorisopsykiatrista hoitoa koskee lakisääteinen hoidon aloittamisen velvoite. Usein hoito alkaa kiireellisenä päivystyksenä. Erityisen vaikeahoitoisten nuorten hoitoyksikköä jouduttiin käyttämään v. 2004.

Lasten-, korva -ja silmälääkärin ostopalvelut erikoislääkäreiltä nopeuttavat ja edistävät lapsen kotihoitoa.

Laskentaperusteet: lastentaudit, synnytykset, lasten psykiatria, nuorisopsykiatria, Evan osuus, kehyskuntien lasten ja nuorisopsykiatria, ostopalvelut yksityisiltä.

Päivähoito tarjoaa lapselle varhaiskasvatusta ja opetusta ja mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin ja opiskelun. Päivähoito tukee kotien kasvatusta yhdessä muiden sosiaalipalvelujen kanssa. Päivähoito toimii myös osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kotihoitoa taloudellisesti tukemalla tarjotaan mahdollisuus pienten lasten hoitamiseen kotona. Päivähoitoa tarjotaan mahdollisuuksien mukaan sellaisina toimintamuotoina ja -aikoina, jotka parhaiten tyydyttävät perheiden tarpeita.

Tehtäväalue sisältää seuraavat toiminnot:

- ☀ Päiväkotihoito, joissa
  - kokopäivä- ja osapäivähoitoa
  - vuoro hoitoa kahdessa päiväkodissa (ei yöhoitoa)
  - erityispäivähoitoa
- ☀ Perhepäivähoito
- ☀ Ryhmäperhepäivähoito eli ns. ryhmis
- ☀ Esioppilaiden aamu- ja iltapäivähoito
- ☀ Perhetupatoiminta (avointa varhaiskasvatustoimintaa)
- ☀ Yksityisen hoidon tuki ja kuntalisä, mikä mahdollistaa perheiden valinta oikeuden myös yksityisten palveluiden ostoon
- ☀ Kotihoidon tuki

Laskentaperuste 100 %

Perhetyö ja toimeentuloturva: Lastensuojelu ja perheneuvonta työskentelevät puhtaasti lasten asioissa, kuten myös lapsiperheiden kotipalvelu.

Perhetyön tehtävänä on auttaa yksilöitä ja perheitä heidän sosiaalisissa, psyykkisissä ja taloudellisissa ongelmissaan. Toimintamuotoja ovat erilaiset tukitoimet, terapia, toiminnan järjestäminen ja siihen aktivointi sekä vaikuttaminen yhteiskunnan eri toiminnoissa syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi.

Tehtäväalue sisältää seuraavat toiminnot:

- * Perhetyö ja terapia, johon kuuluvat sosiaalityö, perheneuvonta ja lapsiperheiden kotipalvelu
- * Lastensuojelu, joka sisältää erilaiset avohuollon tukitoimet ja perhe- ja laitoshoidon sekä jälkihuollon
- * Perheoikeudelliset kysymykset
- * Päihdehuolto, johon kuuluvat mm. avo- ja laitoshoido
- * Toimeentulo- ja elatustuki
- * Ulkomaalaistyö

Perheverstaas –projektin rahoitus on lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy valtionavustuserästä, joten kohderyhmä on alle 25 -vuotiaita. Myös päihdetyöntekijän työstä valtaosa on tämänikäisten kanssa työskentelyä.

Toimeentulotukityö koskettaa välillisesti lapsia. Toimeentulotukiasiakkaiden määrä oli 629 taloutta, joista lapsiperheitä oli 148 taloutta.

Yläasteen oppilashuolto siirtyi elokuussa 2004 sivistystoimeen ja työ muuttui samalla ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Perheneuvonnan asiakaskunta laajeni nuoruusikäisiin (18 vuoteen asti) ja heidän perheisiinsä.

Lastensuojelun asiakkaina oli 158 lasta tai nuorta. Lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä palveluiden kattavuutta parannettiin moniammatillisessa yhteistyössä Hyvinvointineuvola-projektissa.

Laskentaperuste: koko sosiaalityö, perheneuvonta, lapsiperheiden kotipalvelu, toimeentulotukimenoista 30 % (v. 2004 24 % tt-perheistä lapsellisia ja meno-osuus 27 %), perheverstaan menot (vähennettynä valtionavustus) ja elatustukimenot (vähennettynä perinnät).

Vammaispalvelun tarkoituksena on edistää vammaisten omatoimisuutta ja osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla yksilöllisiä palveluita ja tukitoimia ja ottamalla vammaisten tarpeet huomioon suunnittelussa ja rakentamisessa.

Vammaispalvelut sisältää seuraavat toiminnot:

- * Sosiaalityö, joihin kuuluvat mm. sosiaalityöntekijä ja vammaisneuvosto
- * Liikkumispalvelut, joita ovat kuljetuspalvelut ja liikkumisvälineet
- * Asumispalvelut sisältävät asunnon muutostyöt ja niihin kuuluvat välineet ja laitteet ja palveluasumisen
- * Muut henkilökohtaiset palvelut ja tukitoimet, joihin kuuluvat mm. tulkkipalvelut, kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennus ja henkilökohtainen avustajatoiminta
- * Kehitysvammaisten erityispalvelut, joihin kuuluvat avopalvelut, päivähoito ja opetus, perhehoito, työtoiminta, asuminen ja laitoshoido.

Laskentaperuste: lasten ja nuorten osuus palveluista

Sivistystoimi

Sivistystoimen osalta on erityisesti huomioitu esi- ja perusopetus, lukiokoulutus, opetuksen osto- ja myyntipalvelut ja kirjasto- ja vapaa-aikapalvelut sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.

Perusopetuksen tehtävä on edistää lapsen kasvamista itsetunnon ja terveyden, oma-aloitteiseksi ja itsestään ja muista vastuuntuntoiseksi.

Perusopetusta annetaan yleisopetuksessa ja erityisopetuksessa sekä tarpeen mukaan perusopetuksen lisäluokalla. Yleisopetusta antavia kouluja on 11 ja yksi mukautetun opetuksen (EMU) erityiskoulu. Erityisopetusta annetaan lisäksi neljässä sopeutumattomien (ESY) luokassa, kahdessa harjaantumisopetuksen (EHA) luokassa, yhdessä dysfaattisten (EDY) luokassa sekä Kuljun ja Moision koulujen pienryhmissä. Muilta osin oppilaat saavat erityisopetusta joko Tampereella tai Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymän Viialan opetusyksikössä. Niitä ensimmäisen vuosiluokan oppilaita varten, joiden osalta kouluvaihtoehto ei ole täysin selvillä oppivelvollisuuden alkaessa on starttiluokka Lempoisten koulun yhteydessä.

Esi- ja perusopetuksen osalta keskeisimpiä kehittämiskohteita olivat uusi opetussuunnitelma ja sen ottaminen käyttöön opetuksessa ja koulujen toimintakulttuurissa, oppilashuolto, erityisopetus sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Lisäksi pätevän opetus henkilöstön saaminen yleis- ja erityisopetuksen opetustehtäviin sekä oppilashuoltohenkilöstöresurssin lisääminen tukivat omalta osaltaan laadukasta opetuspalvelujen kehittämistä yhdessä tarkoituksenmukaisten ja joustavien resurssien kohdentamisen myötä. Hallintorajat ylittävän yhteistyön avulla kehitettiin hyviä käytännön toimintamuotoja mm. oppilashuollon, joustavan lisäopetuksen ja aamu- ja iltapäivätoiminnan osalta.

Oppilashuollon kehittämissuunnitelman kautta vanhemmat, opettajat ja eri yhteistyötahot saavat käyttöönsä arkisen työvälineen, jonka kautta on helpompi jäsentää oppilashuollollista kokonaisuutta.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta käynnistyi lukuvuoden 2004-05 alussa kaikilla Lempäälän kouluilla. Toimintaan osallistui alusta alkaen n. 280 lasta.

Laskentaperuste 100 %

Lempäälän lukio on yleissivistävä, ylioppilastutkintoon johtava toisen asteen oppilaitos, jonka tehtävänä on antaa opiskelijoilleen nykyaikainen ja korkeatasoinen koulutus niin, että heillä on hyvät valmiudet jatko-opintoihin ja myöhemmin työelämään. Tavoitteena on tasapainoinen ja vastuuntuntoinen, arvoja ja ihanteita etsivä, yritteliäs yhteiskunnan jäsen.

Laskentaperuste 100 %

Ammatillinen koulutus ja taiteen perusopetus tuotetaan kokonaan ostopalveluna.

Ammatillisen koulutuksen tuotamme kuntayhtymäpalveluna. Lempäälä kuuluu osakkaana Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymään ja Valkeakosken seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymään.

Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää, ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Taiteen perusopetuksen hoidamme yksityisten oppilaitosten toteuttamana kuvataiteen, käsityön, musiikin ja tanssin aloilla.

Laskentaperuste 100 %

Lempäälä-opiston toiminnasta huomioitu lapsiin ja nuoriin kohdistuva toiminta. Lasten ja nuorten kurssit, erilaisia kädentaitoja, luovaa kirjoittamista, liikuntaa, takokurssi, dogsitter –kurssi.

Laskentaperuste: nuorille suunnattujen kurssien tuntimäärä x opettajan tuntipalkat ja km-korvaukset.

Kirjasto on uudistuva tietopalvelukeskus, joka edistää alueensa asukkaiden yhtäläisiä mahdollisuuksia yleissivistykseen, tietojen ja taitojen hankintaan, kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, elämyksiin ja virkistykseen. Kirjasto tarjoaa maksutta käytettäväksi kokoelmat, ajanmukaiset tiedonhakumenetelmät, kirjastotilat ja henkilökunnan asiantuntemuksen.

Lasten ja nuorten osaston aineisto (kirjat, videot, dvd-levyt, romput, musiikki- ja satulevyt, lehdet), satutunnit ja kirjastotunnit lapsiin ja nuoriin suuntautuvaa toimintaa.

Kirjaston lapset ovat 0-15 –vuotiaita, joten 15-24 –vuotiaiden osuus oikeastaan puuttuu yllä olevista luvuista. Kuljun ja Sääksjärven kirjastojen asiakkaista lasten osuus on lähes puolet.

Laskentaperuste: %-arvio lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta työajasta ja aineistomenoista.

Vapaa-aikapalvelut jakautuu kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluihin.

Kulttuuripalveluilla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.

Liikuntapalveluiden tarkoituksena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan alueella. Tavoitteena on liikuntaharrastuksen laajentaminen myös uusiin ja liikunnallisesti passiivisiin väestöryhmiin.

Nuorisopalveluiden tarkoituksena on tukea nuoria hallitsemaan omaa elämäänsä. Tehtävänä on tarjota monipuolista toimintaa lapsille ja nuorille, ehkäistä syrjäytymistä ja vaikuttaa nuorten osallistumiseen.

Toiminnan painopisteet:

- * perusnuorisotyöllä edistetään nuorten harrastustoimintaa ja osallistumista, nopea vastaus uusiin toimintaikeihin
- * syrjäytymisen ehkäisy, varhainen puuttuminen ongelmiin
- * nuorisopalvelut tarjoaa paikan myös niille nuorille, jotka eivät halua sitoutua järjestötoimintaan, kaikille iloista mieltä laadukkaista palveluista

Nuorisopolitiikan ketjukolari (Nupon keko) on ollut keskeinen väline nuorten elinolojen ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä. Hanketta toteutetaan vuosina 2003 – 2007.

Laskentaperuste: kulttuuripalvelut arvio lasten ja nuorten toiminnan osuudesta, liikuntapalvelut 55 % toiminnasta kohdistuu lapsiin ja nuoriin, nuorisopalvelut 100 %.

Tekninen toimi

Teknisen toimen osalta keskitytään tilatoimeen.

Tilatoimen tehtävänä on tuottaa kunnan eri toimintojen tarvitsemat toimitilat laadukkaasti ja taloudellisesti ja pitää ne käyttötarpeen edellyttämässä kunnossa.

Tehtäväalueet:

- * Rakennuttaminen
- * Kiinteistöjen hoito ja kunnossapito
- * Liikuntapaikkojen hoito

Laskentaperusteet: kunnan omistamien rakennusten käyttö- ja kunnossapitokustannuksista arvioitu lasten ja nuorten osuus (prosenttiosuudet 20 – 100 eri kohteissa).

4. Johtopäätökset ja haasteet

Seuraavaksi on lyhyesti arvioitu työskentelyn tuloksena syntyneitä ajatuksia sekä jatkokäsittelyä varten että muuten kommentoitavaksi.

Selvityksen avulla päivitetään Lempäälän lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa, määritetään lasten ja nuorten palveluiden laatusuosituksia ja indikaattoreita sekä luodaan lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia.

Kysymys kuuluu myös, löytyykö uusia järkeviä tapoja toimia.

Perustyökalu lasten ja nuorten palvelujen arviointiin

Kyllä, kunhan kaikki tiedot ovat yhteismitallisia. Tietoja voidaan käyttää päätöksenteon perusteena ja siltä pohjalta ohjata kunnan toimintojen kehittymistä.

Kunnallistalouden kiristyessä on puhuttu entistä enemmän säästöistä. Keskustelussa syntyy huolestuneita näkemyksiä palvelujen alasajosta ja mielikuvia jonkun kohderyhmän hylkäämisestä. Selvitys tuo pohjatiedon lasten ja nuorten palveluiden toteuttamisesta ja tuo tarvittavaa lisätietoa päätöksentekoon.

Yhteismitallisuutta tavoitteiden asettamiseen ja resurssien jakoon

Eri hallintokunnissa on uskomaton määrä asiantuntijuutta. Tavoitteet asetetaan kuitenkin hyvin pitkälle omista lähtökohdista, kehittämisohjelmat pyöritetään omassa piirissä ja tuotokset arvioidaan omassa yksikössä. Tämäkään selvitys ei ole viaton tässä suhteessa.

Toiminta kehittyy siten, että samat tavoitteet ja peruslähtökohdat ohjaavat koko lapsi- ja nuorisosektoria.

Budjetin ohjausmallit

Lakisääteiset tehtävät ohjaavat kunnan toimintaa. Menoja pitää arvioida myös sillä tasolla, mikä tehtävä on kunnalle määrätty lakiin perustuvana, mikä on vapaaehtoista kunnan harkinnassa olevaa toimintaa.

Jatkotyöskentelyn yhteydessä selvitys aiheesta.

Palvelujärjestelmän toimivuus

Työskentelyn tuloksena palvelujärjestelmä kehittyy. Asiakkaan huomiointi on jo nyt perusasioita kunnan toiminnassa, vahvistetaan mallia

Uudet kokemukset ja haasteet

Toiminnan kehittyessä myös perustoiminnot muuttuvat. Hyvä sosiaalipolitiikka, työllisyys tai perhepolitiikka ovat parasta ennalta ehkäisyä.

Toimiva perusterveydenhuolto, päivähoido, perhe- ja sosiaalityö sekä oppilashuolto ehkäisevät kalliin erikoissairaanhoidon tarvetta.

Ehkäisevään työhön panostaminen on taloudellista. Koska Lempäälä on kasvava lapsiperhekunta, tulee terveydenhoitajien lisäämiseen varautua niin neuvola- kuin koulutyössäkin. Painopisteessä lähitulevaisuudessa on lapsen ja nuoren ns. siirtymävaiheet, joilla on merkitystä lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin, tunne-elämään tai oppimisvaikeuksiin.

Kouluterveydenhuollossa tärkeimmäksi laatutekijäksi voi nostaa palvelujen saatavuuden. Se tarkoittaa, että koululla on terveydenhoitaja. Tällä hetkellä vajausta on vielä 1 terveydenhoitajan verran. Lääkärin osallistuminen oppilashuoltotyöhön on ensisijainen tavoite, myös terveystarkastus yläkouluaikana on tavoitteena.

Kouluterveyskyselyt (joka toinen vuosi) antavat suuntaa nuorten hyvinvoinnin kehittymisestä ja vertailutietoa muuhun Suomeen. Lempäälässä nuoret ovat viimeisenä 6-vuotisjaksona pitäneet ongelmallisina mm sisäilman laatua, koulukiusaamista ja oppimisvaikeuksia. Päihteiden käyttö ja masennus sekä kodin ja koulun yhteistyö nousevat kyselyssä esille kehittämiskohteiksi.

Oppilashuollon kehittäminen yhteisin pelisäännöin esim. tapa puuttua ongelmiin systemaattisesti ja viivytyksettä, on hyvä tavoite. Oppilashuollon toiminnan arviointi kehittämissuunnitelman mukaisesti kaipaa selkiyttämistä (nuorten hoitoketjun aukottomuus, seudullinen voimien yhdistäminen, lastensuojelupäivystys, moniammatillisuuden täysi hyödyntäminen).

Lapsiperhetiimi yhteistyössä terveydenhuollonhuollon ja päivähoidon kanssa, alkoi 2003, leviää ja laajenee 2005 pysyväksi. Huolen puheeksi otto –koulutus menossa, sen jälkeen perustyöntekijöiden koulutus ehkä syksy –05 - kevät –06.

Laatua lastensuojeluun kuntayhteistyöllä –projekti (yliopistotasoinen täydennyskoulutus lastensuojelusosiaalityöntekijöille, voimien yhdistäminen sijaishuollossa ja päivystysasiassa sekä avohuollon hyvien käytäntöjen levittäminen), päättyy 2005. Edellinen poikii uuden kehittämisyksikkö –hankkeen yhdessä Tampereen ja kuuden ympäristökunnan kanssa lastensuojelun sijaishuollon kysymyksissä, rahoitus varmistunee kevään 2005 aikana. Lastensuojelupäivystys viimeistään 2007. Atk-ohjelmien uusiminen 2005-2006 seutukunnallisena yhteistyönä yleinen sosiaalityö (sis.l.s) ja päivähoido.

Kunnan väkiluvun kasvaessa myös koulujen oppilasmäärät kasvavat. Esi- ja perusopetuksessa oppilasmäärä kasvoi lukuvuonna 2004-2005 n. 20 oppilaalla edelliseen lukuvuoteen verrattuna. Lisäksi uusien asuinalueiden rakentuminen (mm. Laasonpotti ja Vuores) edellyttää suunnitelmallisuutta koulutilojen riittävyden ja monipuolisen käytön osalta. Uudet opetussuunnitelmat esi- ja perusopetuksessa (käyttöön 01.8.2004 lähtien) edellyttävät suunnitelmallista oppikirjojen uudistamista eri oppiaineissa ja opettajien mahdollisuutta osallistua täydennyskoulutukseen.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta käynnistyi ensimmäisen ja toisen vuosiluokan sekä erityisopetuksessa oleville oppilaille syksyllä 2004 yhteistyössä päivähoiton ja nuorisopalvelujen kanssa. Uudet toimintamuodot asettavat oppilasmäärän kasvun lisäksi uusia haasteita sekä henkilöstön että erityisesti koulutilojen osalta.

Oppimisen yleinen ja erityinen tuki edellyttää laaja-alaista eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja resurssien tarkoituksenmukaista kohdentamista. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrän kasvu asettaa haasteita opetuksen järjestämiselle sekä opettajien täydennyskoulutuksen että ammattitaitoisen ja pysyvän koulunkäyntiavustajajhenkilöstön osalta.

Moniammatillisesti toteutetun joustavan lisäopetuksen eri toimintamuotojen kautta on saavutettu hyviä tuloksia oppilaiden sijoittumisessa toisen asteen koulutukseen. Toiminnan vakiinnuttaminen antaa perusopetuksen päättävälle lempääläisille nuorille yhden vaihtoehdon lisää oman elämänsä suunnittelun tueksi.

Lasten ja nuorten sairaalakoulu- ym. ostopalvelujen kustannukset ovat viime vuosina nousseet. Ko. kustannuksia on vaikea ennustaa, koska ne ovat suoraan verrannollisia sairaalaopetukseen osallistuvien oppilaiden määrää.

Seutukunnallinen yhteistyö tiivistyy erityisesti Vuoreksen alueen koulupalvelujen suunnittelun, lukio- ja etäopetusyhteistyön, opettajien täydennyskoulutuksen ja maahanmuuttajaopetuksen osalta.

Työelämän toimintatapojen muutokset edellyttävät myös lukiolta jatkuvaa oman toimintakulttuurin kehittämistä. Lukion uusi opetussuunnitelma on hyväksytty käyttöönotettavaksi 1.8.2005. Lukion oppilasmäärän kasvu n. 350 oppilaaseen edellyttää oppimisympäristöjen ajanmukaisuudesta huolehtimista mm. tilakysymyksen, oppilashuollon ja toimintaedellytysten osalta. Seutukunnallisessa ja kansainvälisessä yhteistoiminnassa mukana oleminen on tärkeää.

Nuorisopolitiikan ketjukolari –hanke suuntaa kokeilun myötä käynnistettyjen joustavan lisäluokan ja nuorisokahvilan vahvistamiseen ja vakiinnuttamiseen. Hankkeen myötä yhteistyöhön liittyvät kysymykset korostuvat edelleen. Toiminnan tueksi ja yhteistyön kehittämiseksi lapsi- ja nuorisobudjetti kootaan lapsi- ja nuorisopolitiittisen ohjelman päivityksen yhteydessä.

Nuorten omat vaikuttamismahdollisuudet ja mahdollisuudet niiden käyttöönottoon kehittyvät. Nuorisopalveluiden toiminta ei painotu vain erityisnuoriin, vaan ottaa huomioon kaikki nuoret.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivitys, laatusuositukset/indikaattorit ja osallistumisen kokemukset

Selvittämällä lapsiin ja nuoriin kohdistuvat menot on saatu kokonaisuudesta valmiiksi vasta ¼ työstä. Tiedot ovat pohjana päivitettäessä lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa, valittaessa lasten ja nuorten toimintaan kohdistuvia indikaattoreja ja tuomassa osallistumisen kokemuksia lapsille ja nuorille.

6. Tiivistelmä

Kunnan toiminnassa lapset ja nuoret ovat monen eri hallintokunnan piirissä. Lapsi- ja nuorisobudjetin kokoaminen on uusi tapa lähestyä lapsi- ja nuorisopoliittikan toteuttamista yli sektorirajojen.

Työskentelyn tuloksena saadaan kartoitus lapsiin ja nuoriin kohdistuvista menoista ja aineistoa kehittämistyön pohjaksi.

Lempäälän kunnan menoista 43 % kohdistuu lapsiin ja nuoriin. Vuonna 2004 tilinpäätöksen mukaan lapsiin ja nuoriin käytettiin 28 000 000 euroa. Vuoden 2005 talousarviossa vastaaviin tarkoituksiin on varattu 30 000 000 euroa (45 %).

Samalla on selvitetty voimavarojen käyttöä. Lukujen (eurojen) kehitystä valituilla kriteereillä ja laskentakaavoilla voidaan seurata helposti tästä eteenpäin.

Selvitys toimii perustyökaluna lasten ja nuorten palvelujen arvioinnissa

Työ jatkuu lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivityksellä (tätä pidetään välttämättömänä osana tulosten hyödyntämisessä), valittaessa lasten ja nuorten toimintaan kohdistuvia indikaattoreja ja tuomassa osallistumisen kokemuksia lapsille ja nuorille.

Pelkkä kartoitus ei vielä aikaansaa mitään, vaan selvityksen kanssa palataan uudelleen ruohonjuuritasolle ja ryhdytään hakemaan yhtymäkohtia eri hallintokuntien välille lapsiin ja nuoriin käytettävistä euroista Lempäälän kunnassa.

Lisätietoja

Lempäälän kunta
nuorisotoimenjohtaja
Erkki Häkli
03-374 4412 tai 050-3839 682
erkki.hakli@lempaala.fi
www.enter.fi

NUPON KEKO